

Banskobystrický kraj

Banskobystrický kraj s rozlohou 9 455 km² (19,28 % územia SR) je najväčším krajom v rámci SR. Podľa územnosprávneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. sa člení na 13 okresov, z ktorých rozlohou najväčším je okres Rimavská Sobota (1 471 km²) a najmenším okres Banská Štiavnica (292 km²). Ďalšie okresy sú: Banská Bystrica, Brezno, Detva, Krupina, Lučenec, Poltár, Revúca, Veľký Krtíš, Zvolen, Žarnovica, Žiar nad Hronom. V Banskobystrickom kraji je celkovo 516 obcí, z toho 24 má štatút mesta. Žije tu 653 697 obyvateľov (stav k 31. 12. 2008), čo predstavuje 12 % z celkového počtu obyvateľov SR.

Do územia tohto kraja zasahujú viaceré veľkoplošné chránené územia. Ich celková výmera je cca 2 488 km², čo predstavuje približne 26 % plochy kraja. Ide o päť národných parkov: NP Nízke Tatry, NP Veľká Fatra, NP Slovenský kras, NP Muránska planina, NP Slovenský raj a štyri chránené krajinné oblasti (CHKO) a to CHKO Ponitrie, CHKO Poľana, CHKO Cerova vrchovina a CHKO Štiavnické vrchy. Na území kraja je celkovo 212 maloplošných chránených území, z toho je 34 národných prírodných rezervácií, 86 prírodných rezervácií, 8 národných prírodných pamiatok, 50 prírodných pamiatok a 34 chránených areálov. Maloplošné chránené územia zaberajú plochu 11 431,3 ha.

Na základe environmentálnej regionalizácie Slovenska z ôsmich vymedzených zaťažených oblastí zasahujú do Banskobystrického kraja 100%-ným podielom dve: Pohronská a Jelšavskolubenická. *Pohronská zaťažená oblasť* má rozlohu 203 km² a počet obyvateľstva sa pohybuje na úrovni 186 000. Podľa Správy o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2008 (MŽP SR, SAŽP, 2009) štruktúra priemyslu v zaťaženej oblasti je zastúpená predovšetkým drevárskym a spracovateľským priemyslom, výrobou tepelnej a elektrickej energie so značným únikom emisií, čo v konečnom dôsledku negatívne vplyva na kvalitu ovzdušia. Na celkovom znečistení ovzdušia sa podieľajú aj stredné a malé zdroje. Hlavné lokálne zdroje znečistenia ovzdušia sú najmä doprava, suspenzia a resuspenzia častíc z nedostatočne čistených komunikácií, stavenísk, skládok sypkých materiálov, vykurovanie domov na tuhé palivá a poľnohospodárstvo. Vplyv na kvalitu vôd v oblasti má aj privádzané znečistenie z hornej časti Hrona, ktorá je recipientom odpadových vôd zo strojárskych, drevárskych, potravinárskych podnikov a tiež z rafinárskeho spracovania ropy a výroby vykurovacích olejov. V okolí Sliacha vypúšťané odpadové vody zaťažujú Hron priamo, ale časť odpadových vôd je privádzaná do Hrona cez prítoky Slatina a Zolná. V okolí Žiaru nad Hronom a Žarnovice sa prejavuje znečisťovanie odpadovými vodami z drevo- a kovospracujúcej činnosti. Kvalita vôd je negatívne ovplyvnená aj vypúšťanými komunálnymi odpadovými vodami z obcí. Stredný a dolný tok Hrona je v zlom chemickom stave. Prekročené ukazovatele povrchových tokov v oblasti v roku 2008 v porovnaní s požiadavkami nariadenia vlády SR (NV SR č. 296/2005 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na kvalitu a kvalitatívne ciele povrchových vôd a limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia odpadových vôd a osobitných vôd) boli najmä chemická spotreba kyslíka-Cr, biochemická spotreba kyslíka s potlačením nitrifikácie, amoniakálny dusík, dusitanový dusík, NELUV a fluórantén. V prípade kvality podzemných vôd v

kolísavej produkcie ostatného odpadu, ktorý, okrem uvedeného, majú trvalo majoritný podiel na celkovej produkcii odpadu v oblasti. Produkcia komunálneho odpadu vykazovala postupný nárast. *Jelšavsko-lubenická zaťažená oblasť* má rozlohu 137 km² s počtom obyvateľstva, ktoré sa pohybuje na úrovni 21 000 a patrí tak k najmenším zo všetkých 8 oblastí. Ide o územie, v ktorom podľa Správy o stave životného prostredia SR v roku 2008 majú veľký podiel na znečisťovaní ovzdušia magnezitové závody zamerané na ťažbu a spracovanie magnezitu. Ďalšími lokálnymi zdrojmi sú najmä doprava, suspenzia a resuspenzia častíc z nedostatočne čistených komunikácií, stavenísk, skládok sypkých materiálov, vykurovanie domov na tuhé palivá. Oblasťou preteká tok Muráň, ktorý v roku 2008 vo svojej hornej časti nespĺňal požiadavky nariadenia vlády SR č. 296/2005 Z. z. len pre jeden ukazovateľ, a to dusitanový dusík. Kvalita vôd toku Muráň je negatívne ovplyvnená priemyselnými a splaškovými odpadovými vodami z jednotlivých sídiel mimo zaťaženej oblasti. V prípade kvality podzemných vôd boli limitné hodnoty v roku 2008 v porovnaní s požiadavkami nariadenia vlády SR č. 354/2006 Z. z. najčastejšie prekračované v týchto ukazovateľoch: celkové Fe a Mn; z ťažkých kovov limitné hodnoty Al, As, a Sb; z organických látok polyaromatické uhľovodíky.

tívne ovplyvnená aj vypúšťanými komunálnymi odpadovými vodami z obcí. Stredný a dolný tok Hrona je v zlom chemickom stave. Prekročené ukazovatele povrchových tokov v oblasti v roku 2008 v porovnaní s požiadavkami nariadenia vlády SR (NV SR č. 296/2005 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na kvalitu a kvalitatívne ciele povrchových vôd a limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia odpadových vôd a osobitných vôd) boli najmä chemická spotreba kyslíka-Cr, biochemická spotreba kyslíka s potlačením nitrifikácie, amoniakálny dusík, dusitanový dusík, NELUV a fluórantén. V prípade kvality podzemných vôd v

Počet pravdepodobných environmentálnych záťaží podľa stupňa rizika

Okres	Nízke riziko	Stredné riziko	Vysoké riziko	Spolu
Banská Bystrica	2	11	-	13
Banská Štiavnica	1	6	-	7
Brezno	7	7	-	14
Detva	1	2	-	3
Krupina	-	3	1	4
Lučenec	6	2	-	8
Poltár	-	3	-	3
Revúca	1	1	-	2
Rimavská Sobota	10	4	-	14
Veľký Krtíš	5	1	1	7
Zvolen	-	5	-	5
Žarnovica	3	10	2	15
Žiar nad Hronom	4	7	-	11
Spolu (kraj)	40	62	4	106

Magnezitovce - pesticídny sklad

Pesticídny sklad bol zaradený medzi pravdepodobné environmentálne záťaž na základe nesprávneho uskladňovania agrochemikálií. Neidentifikovateľné chemikálie a prípravky v množstve približne 4 500 kg boli bez označenia uložené v poškodených obaloch alebo porozsýpané po podlahe. Budova skladu bola počas obhliadky v dezolátnom stave, eternitová strecha sa postupne prepadávala, podlaha a múry boli popraskané a nasiaknuté chemikáliami. Približne 70 m od skladu preteká Mnišanský potok. Do bývalého poľnohospodárskeho areálu, ako aj do samotného skladu bol voľný prístup. Z hľadiska prirodzenej ochrany územia podľa máp vhodnosti pre skládky odpadov sa lokalita nachádza na území so žiadnou prirodzenou ochranou, t. z. ohrozenie podzemnej vody je vysoké.

rámci zaťaženej oblasti boli limitné hodnoty v roku 2008 v porovnaní s požiadavkami nariadenia vlády SR (NV SR č. 354/2006 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na vodu určenú na ľudskú spotrebu a kontrolu kvality vody určenej na ľudskú spotrebu) prekračované v týchto ukazovateľoch: celkové Fe, Mn, sírany, dusičnany, chloridy, rozpustené látky a amonné ióny. Z ťažkých kovov boli prekročené limitné hodnoty Al, As, Ni a Sb. Z organických látok boli namerané prekročenia pre celkový organický uhlík a polyaromatické uhľovodíky. Prekročené boli aj limitné hodnoty pesticídov v útvare podzemných vôd v kvartérnych sedimentoch. Celková produkcia odpadu v oblasti, podľa údajov RISO, mala v rokoch 2005 - 2008 kolísavý charakter v dôsledku produkcie nebezpečného odpadu a predovšetkým výrazne

Celková produkcia odpadu v oblasti, podľa údajov RISO, mala v rokoch 2005 - 2008 kolísavý charakter predovšetkým v dôsledku produkcie nebezpečného odpadu, ako aj ostatného odpadu, ktorý mal na celkovej produkcii odpadu majoritný podiel. Produkcia komunálneho odpadu vykazovala pomerne ustálený charakter.

V rámci *Systematickej identifikácie environmentálnych záťaží Slovenskej republiky* (Paluchová a kol., 2006 - 2008) sa v Banskobystrickom kraji zaevidovalo 106 lokalít s pravdepodobnou environmentálnou záťažou, 44 lokalít s environmentálnou záťažou a 57 sanovaných a 34 rekultivovaných lokalít. 19 lokalít s environmentálnou záťažou patrí medzi vysokorizikové a sú navrhnuté na prednostné riešenie v rámci Banskobystrického kraja.

Počet environmentálnych zátáží podľa okresov a stupňa rizika

Okres	Nízke riziko	Stredné riziko	Vysoké riziko	Spolu
Banská Bystrica	1	4	1	6
Banská Štiavnica	1	2	-	3
Brezno	-	1	5	6
Detva	-	-	3	3
Krupina	-	1	-	1
Lučenec	-	2	-	2
Poltár	-	-	1	1
Revúca	1	-	-	1
Rimavská Sobota	-	5	1	6
Veľký Krtíš	-	-	-	-
Zvolen	-	3	6	9
Žarnovica	-	-	1	1
Žiar nad Hronom	-	4	1	5
Spolu (kraj)	3	22	19	44

Pravdepodobné environmentálne zátáže (REZ – časť A)

Z celkového počtu 106 lokalít s pravdepodobnou environmentálnou zátážou, bolo v Banskobystrickom kraji zaevidovaných 40 lokalít s nízkym rizikom, 62 so stredným rizikom a 4 lokality s vysokým rizikom. Najviac lokalít bolo zaevidovaných v okresoch Žarnovica, Rimavská Sobota, Brezno a Banská Bystrica a najmenej v okrese Revúca. Takmer 42 % zo všetkých lokalít s pravdepodobnými environmentálnymi zátážami tvoria skládky odpadu, nasledujú lokality s poľnohospodárskou činnosťou s 19 % a lokality s priemyselnou činnosťou a ťažbou rúd, každá so 14 %. Najviac vysokorizikových lokalít má okres Žarnovica. Ako príklad pravdepodobnej environmen-

Predajná - skládky priemyselného odpadu Predajná I. a II.

Skládky priemyselného odpadu Predajná I a Predajná II predstavujú dve úložiská tekutého až kašovitého nebezpečného odpadu z kyslej rafinácie ropy – gudrónu, produkovaného Petrochemou Dubovou v období rokov 1964 – 1984 s celkovou výmerou 229 211 m². Stavebné riešenie nezodpovedá požiadavkám súčasnej legislatívy, z obdobia skládkovania existujú dôkazy o únikoch odpadu do podlažia skládky. Zároveň ide z hľadiska geologického o skládkovanie v nevhodnom prostredí; v širšom okolí sa nachádza významný krasový prameň – Prameň kráľa Matyáša. V podzemných vodách sú pozorované zvýšené koncentrácie hodnôt NEL. V elaboráte skládky gudrónov Predajná I – II, hydrogeologický prieskum, záverečná správa 1997, Enviconsult Žilina, sa okrem iného uvádza: „Zrážkové vody akumulované na skládkach gudrónov majú charakter koncentrovaných výluhov s extrémne vysokými obsahmi síranov, aromatických uhľovodíkov a NEL. V prípade havarijného úniku týchto vôd zo skládok, predstavujú najmä organické polutanty, vzhľadom na svoje karcinogénne vlastnosti, výrazné riziko pre životné prostredie.“

tálnej zátáže v kraji uvádzame lokalitu pesticídneho skladu v Magnezitovciach.

Environmentálne zátáže (REZ – časť B)

Z celkového počtu 44 lokalít s environmentálnou zátážou, boli v Banskobystrickom kraji zaevidované 3 lokality s nízkym rizikom, 22 so stredným rizikom a 19 lokalít s vysokým rizikom s najvyšším počtom v okrese Zvolen a Brezno. V okrese Veľký Krtíš nebola zaevidovaná žiadna lokalita s environmentálnou zátážou. Zo všetkých environmentálnych zátáží v kraji prevláda priemyselná výroba s 32 %, skládky odpadu a vojenské areály, pričom

tieto činnosti majú po 18 %. Ako príklad environmentálnej zátáže v kraji uvádzame skládky priemyselného odpadu Predajná I. a II.

Sanované a rekultivované lokality (REZ – časť C)

Z celkového počtu 91 lokalít bolo 57 sanovaných a 34 rekultivovaných. Najviac sanovaných lokalít bolo zaevidovaných v rámci kraja v okresoch Zvolen a Rimavská Sobota, išlo predovšetkým o čerpacie stanice PHM. Najviac rekultivovaných lokalít bolo identifikovaných v okresoch Brezno a Banská Bystrica, išlo predovšetkým o rekultivácie skládok komunálneho odpadu. Ako príklad sanovanej lokality a vzhľadom na neukončenú sanáciu aj lokality zaradenej ako environmentálna zátáž uvádzame lokalitu odkaliska – ZSNP Žiar nad Hronom.

Počet sanovaných a rekultivovaných lokalít podľa okresov

Okres	Sanované lokality	Rekultivované lokality	Spolu
Banská Bystrica	4	5	9
Banská Štiavnica	3	2	5
Brezno	6	6	12
Detva	4	1	5
Krupina	3	2	5
Lučenec	6	1	7
Poltár	-	2	2
Revúca	4	3	7
Rimavská Sobota	7	2	9
Veľký Krtíš	5	3	8
Zvolen	8	2	10
Žarnovica	3	1	4
Žiar nad Hronom	4	4	8
Spolu (kraj)	57	34	91

Ing. Katarína Paluchová, Ing. Alena Bruchánková
SAŽP Banská Bystrica

